

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини п'ятої статті 52, абзацу другого частини десятої статті 98, частини третьої статті 99 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про висування кандидатів у народні депутати України за змішаної виборчої системи)

м. Київ
5 квітня 2012 року
№ 8-рп/2012

Справа № 1-15/2012

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича — доповідача,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини п'ятої статті 52, абзацу другого частини десятої статті 98, частини третьої статті 99 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року № 4061-VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 10-11, ст. 73).

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 51 народного депутата України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність частини п'ятої статті 52, абзацу другого частини десятої статті 98, частини третьої статті 99 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року № 4061-VI (далі — Закон).

Заслухавши суддю-доповідача Сергійчука О. А. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, які висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, науковці Національної академії правових наук України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 51 народний депутат України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати частину п'ятої статті 52, абзац другий частини десятої статті 98, частину третю статті 99 Закону такими, що не відповідають статті 8, частині першій статті 38, частині першій статті 71, частині першій статті 76 Конституції України.

Неконституційність зазначених положень Закону автори клопотання обґрунтовують тим, що закріплене у частині п'ятій статті 52 Закону положення, яким дозволено включати до виборчого списку кандидатів у народні депутати України одну і ту ж особу у загальнодержавному багатомандатному і одномандатному виборчих округах, не відповідає принципу верховенства права та не забезпечує реалізації засад справедливості й рівності у виборчому процесі.

На їхню думку, порядок висування кандидатів у народні депутати України та їх реєстрація системно пов'язані з процедурою встановлення результатів виборів у загальнодержавному багатомандатному та одномандатному виборчих округах, яка здійснюється у визначеному статтями 98, 99 Закону порядку. У цих статтях закріплено, що в разі якщо під час встановлення результатів виборів Центральна виборча комісія виявить, що особа обрана народним депутатом України як за виборчим списком кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, так і народним депутатом України в одномандатному виборчому окрузі, така особа вважається обраною народним депутатом України в одномандатному виборчому окрузі; у такому випадку Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, що не набула депутатського мандата у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, та визнає обраним народним депутатом України наступного за черговістю кандидата у народні депутати України у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від відповідної політичної партії. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що таке врегулювання встановлення результатів виборів не узгоджується з конституційним принципом рівного виборчого права.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

2.1. Україна є демократичною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони України та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (стаття 1, частина друга статті 3, частина друга статті 6, частина перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Однією із засад конституційного ладу в Україні є те, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5 Конституції України). Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії (стаття 69 Основного Закону України). Громадянам гарантується право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; вибори народних депутатів України є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (частина перша статті 38, стаття 71, частина перша статті 76 Конституції України).

Конституційний Суд України у Рішенні від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 зазначив, що загальне, рівне і пряме виборче право, вільне і таємне волевиявлення громадян України на виборах народних депутатів України є конституційною основою правового регулювання виборчого процесу (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини).

2.2. Згідно з частиною третьою статті 77, пунктом 20 частини першої статті 92 Конституції України організація і порядок виборів народних депутатів України визначаються виключно законами України, які приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

За Законом народні депутати України обираються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за змішаною (пропорційно-мажоритарною) виборчою системою (частина перша, третя статті 1). Конституційний склад Верховної Ради України — чотирьох п'ятдесят народних депутатів України (частина перша статті 76 Основного Закону України), 225 з них обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій, 225 — за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах.

В оспорюваній частині п'ятій статті 52 Закону передбачено, що одна і та ж особа може бути включена до виборчого списку кандидатів у народні депутати

України від політичної партії та висунута лише в одному з одномандатних виборчих округів в порядку висунання політичною партією або в порядку самовисунання. Тобто кандидату в народні депутати України, крім балотування у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, надається право одночасно балотуватися в одному з одномандатних виборчих округів. Отже, кандидату в народні депутати України, включеному до виборчого списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, надається більше правових можливостей для реалізації його права бути обраним народним депутатом України, що порушує конституційний принцип рівного виборчого права щодо кандидата у народні депутати України, який балотується тільки по одномандатному виборчому округу.

Аналогічне частині п'ятій статті 52 Закону положення містилося у частині третій статті 20 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року, яке Рішенням від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 Конституційний Суд України визнав неконституційним виходячи з того, що відповідно до конституційного принципу рівного виборчого права «всім виборцям і всім кандидатам у народні депутати України Конституція надає і гарантує рівні правові можливості для реалізації своїх виборчих прав. Зокрема, рівне виборче право не забезпечується положенням частини третьої статті 20 Закону, яким кандидату в народні депутати України, включеному до списку кандидатів від політичної партії, виборчого блоку партій, надається більше правових можливостей у реалізації права бути обраним народним депутатом України: крім балотування по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу йому надається право одночасно бути висунутим кандидатом у народні депутати України також в одномандатному виборчому окрузі. Тобто одній і тій же особі Закон надає право одночасно виборювати мандат народного депутата України у двох виборчих округах. Порушення рівного виборчого права Конституційний Суд України вбачає також в тому, що за одного й того ж кандидата в народні депутати України, якому Закон надає можливість одночасно балотуватися по двох виборчих округах, виборці мають голосувати двічі» (абзаци перший, другий пункту 10 мотивувальної частини).

Отже, частина п'ята статті 52 Закону суперечить статті 8, частині першій статті 38, частині першій статті 71, частині першій статті 76 Конституції України.

2.3. Оспорювані положення абзацу другого частини десятої статті 98 та частини третьої статті 99 Закону, згідно з якими у разі якщо під час встановлення результатів виборів Центральна виборча комісія виявить, що особа обрана народним депутатом України як за виборчим списком кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, так і народним депутатом України в одномандатному виборчому окрузі, така особа вважається обраною народним депутатом України у одномандатному виборчому окрузі; стосовно цієї особи приймається рішення про визнання її такою, яка не набула депутатського мандата у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, а обраним народним депутатом України визнається наступний за черговістю кандидат у народні депутати України у виборчому списку канди-

датів у народні депутати України від відповідної політичної партії, системно пов'язані з частиною п'ятою статті 52 Закону.

Відповідно до Закону кожному виборцю гарантується право мати в одномандатному та загальнодержавному багатомандатному виборчих округах по одному голосу (частина друга статті 3).

Результатом виборів народних депутатів України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі є визначення в порядку черговості у виборчих списках кандидатів у народні депутати України від політичних партій осіб, обраних народними депутатами України від політичних партій, відповідно до кількості депутатських мандатів, отриманих виборчими списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій (абзац перший частини десятої статті 98 Закону).

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 конституційний принцип рівного виборчого права забезпечується не тільки рівними для всіх громадян засадами участі у виборах та наявністю у них рівної кількості голосів, а також юридично рівним впливом цих голосів на результати виборів (абзац перший пункту 13 мотивувальної частини).

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що оскільки частина п'ята статті 52 Закону суперечить Конституції України, отже, і абзац другий частини десятої статті 98, частина третя статті 99 Закону, які перебувають у системному взаємозв'язку з нею, суперечать Основному Закону України, адже вони не забезпечують рівного впливу голосів виборців на результати виборів народних депутатів України, що не відповідає конституційному принципу рівного виборчого права.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 65, 67, 69, 70 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину п'яту статті 52, абзац другий частини десятої статті 98, частину третьої статті 99 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року № 4061–VI.

2. Положення Закону України «Про вибори народних депутатів України», визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated April 5, 2012 No. 8-рп/2012 in the case upon the constitutional petition of 51 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution (constitutionality) of Article 52.5, paragraph 2 of Article 98.10, Article 99.3 of the Law «On Elections of the People's Deputies of Ukraine» (case on nomination of candidates for People's Deputies of Ukraine under the mixed electoral system)*

According to Articles 77.3, 92.1.20 of the Constitution organisation and procedure for conducting elections of People's Deputies of Ukraine are established exclusively by laws which are adopted on the grounds of the Constitution and shall conform to it.

According to the Law «On Elections of the People's Deputies of Ukraine» dated November 17, 2011 No. 4061-VI (hereinafter referred to as «the Law») People's Deputies of Ukraine are elected on the basis of universal, equal and direct suffrage by secret ballot under the mixed (proportional majority) electoral system (Articles 1.1, 1.3). The constitutional membership of the Verkhovna Rada of Ukraine is 450 People's Deputies of Ukraine (Article 76.1 of the Fundamental Law), 225 are elected under the proportional system in the national multi-seat electoral district according to the electoral list of candidates for People's Deputies of Ukraine from political parties, and 225 are elected under the majority system of relative majority in single-seat electoral districts.

The disputed Article 52.5 of the Law envisages that the same person may be included to the electoral list of candidates for People's Deputies of Ukraine from a political party and nominated only in one of the single-seat electoral districts under the procedure of nomination by a political party or self-nomination, i.e. a candidate for People's Deputy of Ukraine except ballot in the national multi-seat electoral district is entitled with a right to a simultaneous ballot in one of the single-seat electoral districts. Hence, a candidate for People's Deputies of Ukraine who is included to an electoral list of candidates for People's Deputies of Ukraine from a political party has more legal possibilities for implementation of his or her right to be elected the People's Deputy of Ukraine which violates the constitutional principle of equal electoral right regarding a candidate for People's Deputies of Ukraine who runs only in a single-seat electoral district.

Thus, Article 52.5 of the Law runs contrary to Articles 8, 38.1, 71.1, 76.1 of the Constitution.

The disputed provisions of paragraph 2 of Article 98.10 and Article 99.3 of the Law establish that in case during establishment of results of elections the Central Electoral Commission indicates that the person is elected the People's Deputy of Ukraine both under the electoral list of candidates for People's Deputies of Ukraine in the national multi-seat electoral district and in a single-seat electoral district then such person is deemed to be elected the People's Deputy of Ukraine in a single-seat electoral district; there shall be adopted a decision in regard to this person declaring he or she has not obtained the deputy's mandate in the national multi-seat electoral district, and the elected People's Deputy of Ukraine is deemed a person who is a next candidate for People's Deputies of Ukraine in the electoral list of candidates for

People's Deputies of Ukraine from the respective political party. These provisions have a system conjunction with Article 52.5 of the Law.

The Constitutional Court considers that since Article 52.5 of the Law contradicts the Constitution, then paragraph 2 of Article 98.10, Article 99.3 of the Law which have a system conjunction with it, contravene the Fundamental Law as they do not provide equal influence of electoral votes on results of elections of People's Deputies of Ukraine which does not conform to the constitutional principle of equal electoral right.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as non-conforming with the Constitution (unconstitutional) Article 52.5, paragraph 2 of Article 98.10, Article 99.3 of the Law «On Elections of the People's Deputies of Ukraine» dated November 17, 2011 No. 4061-VI.